

Tømmeroppgjør skjedde ofte slik at bonden fekk utanlandsk korn i bytte med tommer. Bondene på indre Agder kjempa hardt for å unngå å få mjøl (som dei påstod var blanda med kritt) framfor korn.

Saga og materialbu

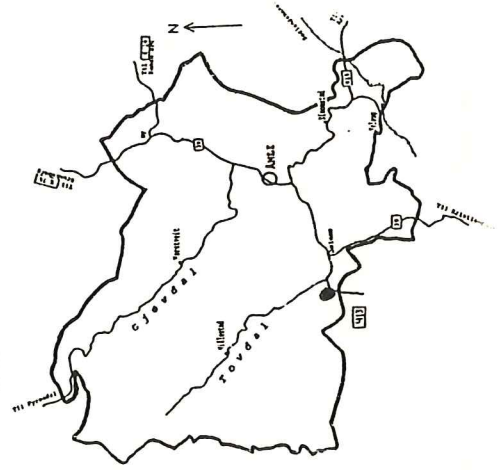
Etter NBB (Norges Belyggelse) vart saga bygd i 1897, materialbua i 1898.

Mot slutten av 1860-åra vart sagbruksprivilegia oppheva. Privilegia hadde gitt borgarane i byane rett til slik næringsdrift. Men no fekk bondene høve til å opprette sager og selge tømmer også på landsbygda. Saga på Koppåna vart difor bygd som ein konsekvens av dette. Vi finn og fleire sager andre stader på indre Agder som vart bygd i same perioden fram mot århundreskiftet.

Saga vart nytta siste gongen i 1928 då dei nye våningshusa på garden vart sett opp, etter dette berre til mindre oppdrag.

Saga er truleg bygd for å dekke garden sitt behov for egne materialar, og for sal i nærområdet. Dølemo sentrum vart bygd opp rundt århundreskiftet, i 1880 og framover. Høvel i gardssaga var uvanleg, og vitnar om spesialisering og skjering for sal.

Å M L I K O M M U N E

KOPPSÅNA KULTURMINNE

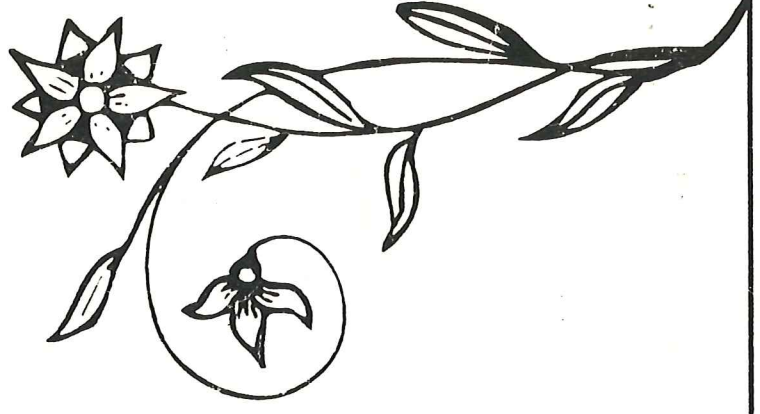
Dølemo, Åmli kommune

*Damanlegg
og
steinskjernar*

Kvern

Sag

Materialbu

Eigarstruktur

Stiftelsen Koppståna Kulturminne er eit samarbeid mellom grunneigarane Knudsen-Baas, Åmli Historielag, Tovdal skogeigarlag, Vestre Åmli skogeigarlag, Åmli og Gjøvdal skogeigarlag og Åmli kommune ved museumsnemnda.

Omfang

Kulturminna som stiftelsen omfattar er:

- damanlegg/stem
- skådammar for floting av tømmer
- vassrenner for kvern og sag
- sag med materialbu og kvern

Særrett ved Åmli kommune

Åmli kommune grensar mot Telemark fylke. Kommunen er mellom dei største skogbrukskommunane på Agder.

Tovdalsvassdraget og Arendalsvassdraget, med sideelver, renn gjennom kommunen. I dei to vassdraga har det vore aktiv floting av tømmer frå Åmli til kystbyane Kristiansand og Arendal sidan 1600-talet.

Skogbruksbasert verksemd har framleis mykje å seie for arbeidsplassar og verdiskapinga i Åmli kommune.

Garden Baas

Garden Baas ligg i vestre del av Åmli kommune, og er ein av dei største skogbruksgardane i kommunen.

I 1920-åra vart garden kjøpt av skipsreiar Skjelbred Knudsen i Kristiansand. Kjøpet av Baas var eit resultat av den kontakten det var mellom skogeigarane i Åmli og trelasthandlarane/skipsfartsnæringa i Kristiansand.

Anlegget ved Koppståna vart bygd i 1880-åra, dei gylne åra innan skipsfartsnæringa på Sørlandet. Tømmer frå indre bygder var ein viktig eksportartikkel. Tømmer frå garden Baas vart kjøpt opp av trelasthandlarar i Kristiansandsområdet.

Anlegget Koppståna Kulturminne

Koppståna er ei sideelv til Tovdalsvassdraget. I 1904 skreiv Armund Helland:

“Koppståna gaar et kort stykke gjennom Nykland, før den fælder i Tovdalselven i Aamli. Der fremflødes i denne elv i forhold til nedslagsdistriktets størrelse meget tømmer.

I denne elv blev i 1882 opført en slippedam ved udløbet av Vassvatn, og elven nedenfor blev reguleret ved sprængning og stenskjærme^e”.

Koppståna er ei relativt lita sideelv, men er likevel svært representativ for ein tidsepoke då skogbruksnæringa på indre Agder var avhengig av floting for tømmer. Hovudvassdraga førte tømmer til byane som låg i utløpet, og byvekst på Sørlandet var i hovudsak tufta på tømmerhandel/skipsfart i tillegg til eksport av jernverksprodukt.

Namnet Koppståna kjem mest truleg av åna (elva) med mykje koppstein (runde stein).

Damanlegg og steinskjermar

Koppståna kjem frå Våvatn, og her ligg altså eit større damanlegg. Eit nærare damanlegg er knytt til eit mindre vannbasseng eit par hundre meter ovanfor saga/kverna. Dei stemde åna for å ha rikeleg med vatn til kverna/saga utanom flaumtidene.

Damanlegga og dei utbygde skådammane skulle gliere flotinga i åna lettare - dei fungerte som sperre mot elvbredda og land. Vi finn mange skådammar i Tovdals- og Arendalsvassdraget, men og andre stader på indre Agder. Det vart flota i Koppståna siste gong i byrjinga av 50-åra.

Kverna

Kverna er truleg bygd i 1870-åra. Veggane er dekorerte med namn og årstal, dei eldste frå 1870-åra. Sist gong kverna vart nytta, var under verdiskrigen.

Ho viser korleis gardssamfunnet har gjort bruk av vasskraft til å dekke behovet for å male sitt eige mjøl. Innmarka på Baas var relativt lita, og med mange folk på garden, var det truleg mykje utanlandsk korn ein mol på Baas-kverna.